

W ŚWIECIE

DROGI ŚWIADKÓW CHRYSTUSA

W ŚWIECIE

**PODRĘCZNIK METODYCZNY DO RELIGII
DLA II KLASY LICEUM ORAZ II i III TECHNIKUM**

WYDAWNICTWO WAM ■ KSIĘŻA JEZUICI

Podręcznik metodyczny do nauczania religii rzymskokatolickiej
wg podręcznika nr AZ-42-01/10-KR-6/13 zgodnego z programem nauczania
nr AZ-4-01/10

Recenzenci:

ks. prof. dr hab. Ryszard Czekalski
s. prof. dr hab. Halina Wrońska

Komitet redakcyjny:

ks. Zbigniew Marek SJ (przewodniczący), ks. Andrzej Hajduk SJ
ks. Janusz Mółka SJ, s. Anna Walulik CSFN

Autorzy:

ks. Jacek Błaszczok, ks. Grzegorz Chrzan, ks. Stanisław Groń SJ
Magdalena Stach-Hejosz, Agnieszka Król, ks. Dariusz Kwiatkowski, Anna Lemieszonok
ks. Tomasz Lenczewski, ks. Zbigniew Marek SJ, s. Halina Mol SNMP
ks. Andrzej Muszala, ks. Andrzej Offmański, ks. Grzegorz Puchalski
ks. Aleksander Posacki SJ, ks. Jacek Poznański SJ, ks. Sebastian Rucki
ks. Marek Studencki, Jolanta Strojek, Stefan Suliński, Elżbieta Tkocz
s. Anna Walulik CSFN, ks. Marek Wójtowicz SJ, ks. Andrzej Zwoliński, Aneta Żurek

Redakcja: Renata Komurka

Korekta: Dariusz Godoś

Projekt okładki: ChapterOne

Multimedialna płyta DVD

Redakcja multimedialna: Małgorzata Soboń
Opracowanie i realizacja multimedialna: Dawid Polkowski
Projekt nadruku na płytę DVD: ChapterOne
Produkcja: Wydawnictwo WAM – Studio INIGO

NIHIL OBSTAT

Prowincja Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego
ks. Wojciech Ziótek SJ, prowincjał
Kraków, 12 kwietnia 2013 r., l.dz. 61/2013.

© Wydawnictwo WAM • Księża Jezuici, Kraków 2013

ISBN 978-83-7767-187-0

wznowienie 2014

WYDAWNICTWO WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 12 62 93 200 • faks 12 42 95 003
e-mail: wam@wydawnictwowam.pl
www.wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY
tel. 12 62 93 254-255 • faks 12 62 93 496
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA
tel. 12 62 93 260, 12 62 93 446-447 • faks 12 62 93 261
e.wydawnictwowam.pl

Drukarnia Wydawnictwa WAM • ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

SŁOWO WSTĘPNE

Podręcznik metodyczny, który trzymacie Państwo w ręku, stanowi część pakietu materiałów do katechezy w klasie II liceum oraz III technikum. Podręcznik ten wspólnie z podręcznikiem dla ucznia realizuje założenia *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce z 2010 r.* oraz wytyczne *Programu nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach* Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski z 2010 r., numer programu AZ-4-01/10.

Całość zaproponowanego pakietu edukacyjnego przeznaczona jest do pracy zarówno katechety, jak i ucznia. Katechetom oferujemy przewodnik metodyczny – scenariusze zajęć wraz z pakietem pomocy multimedialnych zaproponowanych do każdej jednostki tematycznej. Mamy przy tym świadomość, że niekiedy obszerny materiał jest zbyt bogaty, by opracować go podczas jednego spotkania. Świadomie jednak nie wprowadzaliśmy podziału takiego materiału, gdyż jak pokazuje życie, w jednych przypadkach jest on zbyt obfity, a w innych niewystarczający. Stojąc na stanowisku, że to katecheta jest świadkiem i osobą przekazującą wiarę, chcieliśmy podpowiadać możliwe rozwiązania kolejnych spotkań katechetycznych, a nie narzucać, jak mają one wyglądać.

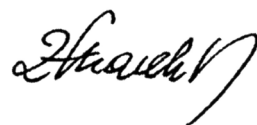
Pragniemy zwrócić uwagę na jeszcze jeden element, który jest przeznaczony dla ucznia, ale winien być wykorzystany podczas katechezy: *Notes ucznia*. W zamierzeniach jego autorów nie powinien on pod żadnym pozorem zastępować podręcznika, który spełnia odrębną rolę w procesach edukacji religijnej. Jego zadaniem jest inspirowanie ucznia do pracy także podczas trwania katechezy, a nie tylko do pracy w domu. Podane w nim polecenia zazwyczaj mają bezpośredni związek z pracą ucznia podczas katechezy. Dlatego ważne wydaje się zaplanowanie korzystania z tej pomocy. Nadto ma on służyć uczniowi do sporządzania własnych notatek.

Do *Notesu ucznia* dołączona jest płyta multimedialna. Pełni ona funkcję podręcznika. Poza tekstami podstawowymi zapisano w nim inne, tzw. „okołotematyczne” treści, których zadaniem jest poszerzenie i uzupełnienie

nie podstawowej wiedzy religijnej ucznia. Wiele z tych materiałów można też wykorzystać podczas samej katechezy. Materiał multimedialny może być prezentowany przy użyciu rzutnika lub tablicy interaktywnej.

Mamy nadzieję, że proponowane materiały dostarczą Państwu impulsów do owocnej edukacji religijnej młodzieży.

W imieniu autorów życzę efektywnej pracy.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'H. Kowalski' or similar, written in a cursive style.

Rozdział I

POCZĄTEK I KRES ŚWIATA

1. POSZUKIWANIE PRAWDY

CEL OGÓLNY:

Ukazanie specyfiki poznania w teologii.

CELE OPERACYJNE:

UCZEŃ POTRAFI:

Rozróżnić poznanie w naukach empirycznych i teologicznych.

Uzasadnić potrzebę korzystania z poznania teologicznego.

Wyjaśnić, na czym polega subiektywizm i obiektywizm w poznaniu teologicznym.

Wymienić warunki konieczne do odkrywania prawdy poprzez poznanie teologiczne.

DZIAŁANIA:

Kształtowanie postawy otwartości na poszukiwanie prawdy objawionej.

STRUKTURA JEDNOSTKI:

A. DOŚWIADCZENIE:

Dyskusja:

Co wspólnego zawierają przedstawione definicje pojęcia „prawda”?
[M1].

Problem katechezy: Dlaczego człowiek poszukuje prawdy?

B. REFLEKSJA:

Wykład: [M2]. Poszukiwanie prawdy.

Podsumowanie:

- W poszukiwaniu prawdy o świecie i o sobie człowiek nie chce ograniczyć się tylko do poznania naturalnego.
- Poszukiwanie prawdy w wymiarze nadprzyrodzonym jest potrzebą wpisaną w naturę człowieka.
- Teologia, obiektywizując prawdę nadprzyrodzoną, docenia, że człowiek jest istotą rozumną i wolną.
- Odrzucając przedmiot odniesienia, człowiek nie osiągnie celu swoich działań, ale i tak pozostaje z natury religijny.

C. DZIAŁANIE:**Dyskusja:**

Czym grozi zamknięcie na możliwości poznania nadprzyrodzonego?

Z czego najczęściej wynikają uprzedzenia w stosunku do poznania nadprzyrodzonego?

MATERIAŁY POMOCNICZE:**M1** (teksty do wydruku)**M2****Wykład:**

Poszukiwanie prawdy jest potrzebą wpisaną w naturę człowieka. Z tej potrzeby zrodziła się między innymi psychologia poznawcza zajmująca się problematyką poznawania przez człowieka otoczenia i tworzenia o nim wiedzy. Wskazuje ona na niewystarczalność koncepcji przyjmujących, że człowiek jest układem zewnątrzsterownym, a jego zachowanie jest całkowicie kontrolowane przez środowisko zewnętrzne (np. behawioryzm). Według koncepcji poznawczej wiedza o otoczeniu jest wykorzystywana przez człowieka w kształtowaniu własnych postaw i zachowań. Opisuje ona struktury i procesy poznawcze przetwarzane przez umysł. Swoje spostrzeżenia opiera na badaniach, spośród których szczególne znaczenie ma eksperyment.

Analogicznie można mówić o poszukiwaniu prawdy przez inne nauki społeczne oraz nauki przyrodnicze. Poznanie implikuje przedmiot pozna-

wany, podmiot poznający i metody poznawcze (można wykorzystać propozycje zawarte w tabeli).

<i>Natura człowieka</i>	Przedmiot odniesienia	Cel
<i>Istota myśląca</i>	Używa rozumu	Wiedza, mądrość życia
<i>Istota emocjonalna</i>	Potrafi wyrażać radość, smutek, żal, gniew, ból	Regulacja zachowania się człowieka
<i>Istota wolna</i>	Prawo naturalne, moralne	Zdolność wyboru
<i>Istota ekonomiczna</i>	Zdolna do pracy	Rozwija swoje umiejętności, utrzymuje rodzinę
<i>Istota seksualna</i>	Miłosna komunikacja małżeńska	Potomstwo
<i>Istota społeczna</i>	Potrafi nawiązać relacje JA – TY	Buduje wspólnotę osób: rodziną, społeczną, religijną

W tych samych kategoriach należy rozpatrywać procesy poznania w teologii rozumianej jako nauka o Bogu. W teologii odkrywanie prawdy nie wyklucza dostępnych umysłowi ludzkiemu metod poznawania rzeczywistości, ale się do nich nie ogranicza.

Przedmiotem poznania teologii jest Boże objawienie przekazywane w Kościele, a jego pełnię stanowi Osoba Jezusa Chrystusa. Specyfiką odkrywania prawdy w teologii jest dążenie do rozpoznania i łączenia z sobą wydarzeń historycznych, które przyjmują strukturę znaków oraz znaków nadprzyrodzonych. Wydarzenia dokonujące się w historii obejmują element widzialny, historyczny, empiryczny oraz niewidzialny, a także element nadprzyrodzony, czyli niewidzialny, ponadhistoryczny i ponadempiryczny. Poznanie w teologii uznawane jest za adekwatne dopiero po rozpoznaniu zarówno kategorii empirycznej, jak i nadprzyrodzonej. Sam przedmiot poznania w teologii jest najpierw rozpoznawany w widzialnym elemencie naturalnym, a następnie w niewidzialnym elemencie nadprzyrodzonym. W ich syntezie osiąga całościowy wynik poznania. Pomijanie tej złożoności prowadzi do popadnięcia w naturalizm, mistycyzm lub fideizm. Widzialną postać znaków zawartych w Bożym objawieniu potwierdzają pośrednio także nauki empiryczne, na przykład przy rozpoznawaniu cudów pomocna jest archeologia. Chociaż dostarczają one umysłowi informacji o przedmiocie, to jednak domagają się odkrycia ich strony treściowej, która stanowi rzeczywistość nadprzyrodzoną i niepodlegającą poznaniu naturalnemu. Uchwycenie znaczenia elementu nadprzyrodzonego możliwe jest tylko w wierze. Dzięki niej człowiek wchodzi na płasz-

czyzną, na której może rzeczywiście spotkać się z Bogiem, co zapewnia poznaniu zrozumienie interwencji Boga w świat człowieka.

Podmiotem poznania teologicznego jest osoba ludzka wraz ze wszystkimi jej władzami poznawczymi. Dlatego człowiek jako istota poznająca musi być otwarty na rzeczywistość nadprzyrodzoną i wolny od uprzedzeń oraz gotowy do poniesienia wysiłku poznawczego. Z tego powodu w poznaniu teologicznym ważne jest jasne określenie przyjmowanej koncepcji człowieka. Teologia odwołuje się do personalistycznej koncepcji człowieka uznającej go za osobę. W szerszym znaczeniu podmiot poznania stanowią wspólnoty wierzących, a zwłaszcza Kościół.

W **metodzie** poznania teologicznego szczególną rolę odgrywa wiara w rzeczywistość objawioną w znakach. Za pomocą wiary lub w jej świetle możliwe jest poznanie przedmiotu posiadającego charakter nadprzyrodzony. Część metodologów uważa wiarę za poznanie subiektywne, chociaż odnosi się do znaków obiektywnych. Obiektywizację poznania przez wiarę stanowi tak zwany „zmysł wiary” kształtowany w wierzących przez Bożą łaskę. Dzięki niemu możliwe jest właściwe odczytanie prawd wiary zawartych w wydarzeniach historii zbawienia, a zwłaszcza w Jezusie Chrystusie. Obiektywny charakter wiary potwierdza Nauczycielski Urząd Kościoła powierzony wspólnocie wierzących przez Jezusa Chrystusa. Daje on wykładnię właściwego odczytania Bożych interwencji w świecie, chroniąc depozyt wiary przed zniekształceniami i zgłębiając treści wiary. W ten sposób poznanie teologiczne umożliwia budowanie racjonalnych podstaw wiary, by była ona aktem rozumnym i wolnym, godnym osoby ludzkiej stworzonej na obraz i podobieństwo Boże. W ten sposób rozumiana obiektywizacja wiary prawdy objawionej jest przekazywana w Kościele, w którym stale są obecni i działają Chrystus oraz Duch Święty.

(opr. na podstawie M. Rusecki, *Poznanie w teologii*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 16, s. 159)

Można wykorzystać odniesienia do człowieka jako istoty religijnej analogicznie do wcześniejszych wyjaśnień:

Natura człowieka	Przedmiot odniesienia	Cel
<i>Istota religijna</i>	Wiara w Boga, kult, reguła życia	Życie wieczne, zbawienie